

процесуальний кодекс України: станом на 25 липня 2019 року. Харків: Право. 2019. 412 с. 3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с. 4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI // Голос України. – 2012. – 14 серп.

УДК 343.13 (477)

Олександр Олександрович ПИХТІН,

слухач магістратури Харківського університету внутрішніх справ

ДОКАЗУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Тематика доказування та використання матеріалів (результатів) оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) в кримінальному судочинстві України має багато проблемних аспектів. По-перше, на сьогодні законодавчо не визначено процесуальний порядок прийняття та правове закріплення матеріалів (результатів) ОРД як фактичних даних, що можуть виступати доказами в кримінальному провадженні. По-друге, ні в КПК, ні в Законі України про «Оперативно-розшукову діяльність», ні в інших відомчих наказах та інструкціях не закріплено визначений порядок надання матеріалів ОРД органам досудового розслідування оперативними працівниками, їхнє подальше використання та процесуальне закріплення при проведенні досудового розслідування. По-третє, існує багато проблемних питань доказування належності, законності та допустимості отриманих матеріалів ОРД на стадії судового розгляду. Більше того, слід зазначити, що в більшості країн пострадянського простору, в яких ще у своїй взаємодії функціонують слідчий та оперативний працівник, існують певні відомчі накази чи інструкції, у яких зазначений порядок представлення, залучення матеріалів (результатів) ОРД в кримінальному судочинстві. Наприклад, в Росії ще з 2007 року діє «Інструкція о порядке представления результатов оперативно-розыскной деятельности дознавателю, органу дознания, следователю, прокурору или в суд». Таким чином, існує нагальна потреба законодавчого закріплення в КПК

(створення окремого розділу) чи створенні інструкції з визначеним порядком представлення, доказування та використання матеріалів (результатів) ОРД в кримінальному судочинстві України. Оперативно-розшукова діяльність є окремим інститутом та видом діяльності, що має свої завдання, форми, методи, врегульована окремим законом та здійснюється визначеними суб'єктами. Стаття 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає, що ОРД проводиться з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства [2]. В свою чергу ОРД направлена на забезпечення та певне виконання завдань кримінального судочинства України. При цьому результати такої форми діяльності існують завжди в певній процесуальній формі, відповідним чином документуються (за думкою деяких науковців - "легалізуються") з метою їх подальшого використання в процесі доказування відповідними суб'єктами доказування, визначеними у Кримінальному процесуальному кодексі (далі - КПК) України [8, с.150]. Розвиваючи тему забезпечення оперативними працівниками кримінального процесуального доказування, М.Л. Грібов зазначає, що така діяльність спрямована на створення надійних умов для отримання доказів у кримінальному провадженні шляхом: документування фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України; надання слідчому, прокурору відомостей необхідних для прийняття рішень щодо ефективної організації збирання доказів і тактики досудового розслідування; забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб тощо [4, с. 47]. Під результатами оперативно-розшукової діяльності розуміються фактичні дані, відомості, інформація, що сприяє встановленню обставин, пов'язаних із вчиненням злочином, або злочином, що готується, розшуком осіб, які переховуються від органів дізнання, попереднього розслідування та суду, а також безвісти зниклих [6, с.61]. Варто зазначити, що порядок подання отриманих в процесі ОРД матеріалів (результатів) оперативними працівниками слідчим органам або в суд досі чітко не врегульований національним законодавством України. Більше того, проблематичним є факт використання матеріалів (результатів) ОРД як доказів, бо також не існує визначеного порядку їх законного подання, оцінки та визнання як допустимих та належних доказів [3, с.12]. Зокрема ст.7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначає, що у разі виявлення

ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України [2]. В свою чергу, ст. 10 відповідного закону зазначає що матеріали ОРД можуть бути використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування та для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні. В ст. 99 КПК України зазначено, що “Матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази” [1]. Однак, з вищезазначеного ми бачимо, що конкретної процедури подання таких матеріалів, порядку оцінки та визнання таких фактичних даних у якості доказів, ні в Законі України «Про ОРД», ні в КПК України не зазначено. Взагалі, можливість використання результатів ОРД як доказів розглядається з різних позицій. Деякі автори вказують на те, що матеріали ОРД не можуть слугувати доказами в кримінальному провадженні. Наприклад, на думку Російського науковця Е. А. Долі, результати ОРД не стають доказами навіть після їх перевірки відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства, оскільки перевірці підлягають докази, а не матеріали оперативно-розшукової діяльності [5, с. 5]. Деякі автори вважають, що оперативно-розшукова діяльність є не процесуальною і лежить за межами доказування, а її результати самі по собі доказового значення не мають, хоч і можуть бути використані як орієнтуюча інформація для виявлення джерел або носіїв доказової інформації, чи при висуванні версій [7, с.243]. Інші автори, виходячи із поняття доказів як єдності змісту та форми, вважають, що змістом доказів є фактичні дані, які одержані оперативно-розшуковим шляхом, а формою — процесуальний порядок їх встановлення та введення до кримінального процесу [7, с.244]. Підсумовуючи вище викладене, зазначимо наступне. В Україні процес доказування та використання результатів ОРД в кримінальному судочинстві заслуговує окремого розгляду та врегулювання. На наш погляд, доцільно ввести

окремий розділ у КПК України, що визначав би порядок визнання та доказування результатів ОРД в кримінальному провадженні/судочинстві та створити відповідну відомчу Інструкцію, яка б визначала порядок подання оперативними працівниками даних ОРД органам досудового розслідування та в суд. Це дозволило би посадовим особам, з одного боку, проконтролювати дотримання встановленого КПК та порядку одержання результатів ОРД, а з іншого перевірити чи відповідають вони принципам кримінального судочинства (допустимість, належність тощо).

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України: від 13.04.2012 №4651-17//База Даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 01.07.2019) 2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798 VIII // //База Даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.URL <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення 01.07.2018). 3. Венедіктов А.А. Використання результатів розвідувальних заходів оперативних підрозділів національної поліції під час кримінального процесуального доказування / А.А. Венедіктов. *Вісник кримінального судочинства*.-2015. Вип.4. С.11-16. 4. Грібов М.Л. Забезпечення оперативними підрозділами кримінального процесуального доказування як наукова категорія / М.Л. Грібов. *Вісник кримінального судочинства*.-2015. Вип.3. С.40-48. 5. Доля Е. А. Использование в доказывании результатов оперативно-розыскной деятельности / Е. А. Доля. - М. : Издательство “СПАРК”, 1996. - 298 с. 6. Никифорчук Д.Й. До питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному судочинстві / Д.Й. Никифорчук. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. - 2009. - Вип. 22. - С. 61-66 7. Цуцкірідзе М.С. Фактичні підстави використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для проведення слідчих дій. М.С. Цуцкірідзе/ *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. - 2011. - Вип. 24. - С. 243-251. 8. Шапірко П.М. Теоретичні основи легалізації результатів оперативно-розшукової діяльності / П.М. Шапірко. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. -2015.- Вип. 32(3).- С. 148-152.

